

*Лантух І.С.,
викладач кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

*Перетяцько Я.С.,
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

«НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ОСВІТУ»

Досить важливим місцем в системі національного законодавства є визначення місця права на освіту в системі прав людини і громадянина, оскільки сприяє розумінню його сутності та особливостей. Важливість обраної теми та становлення права людини на освіту в Україні, без сумніву, підкреслює актуальність означеної проблеми.

Місце права на освіту в системі прав людини і громадянина трактували в свої працях вітчизняні вчені. В основу мого дослідження було покладено праці наступних теоретиків права та вчених-конституціоналістів, як О. Гончаренко, О. Зайчук, В. Погорілко, П. Рабінович, О. Скакун, Н. Оніщенко, В. Федоренко та інші.

Сьогодення визначає освіту невід'ємною складовою кожного суспільства та важливою передумовою його розвитку.

Освіта – не лише показник загальної культури, але й один із елементів модернізації та удосконалення функціонування держави та її органів влади.

Освіта є запорукою внутрішнього особистісного становлення людини, підвищенням її інтелектуального потенціалу та шляхом до самореалізації. Все це, в свою чергу, обумовлює надання особливого значення питанню щодо забезпечення та захисту права на освіту в Україні та в світі.

Україна як демократична держава з огляду на міжнародну спільноту визнала нові орієнтири та фундаментальні цінності, що невіддільно пов'язані з правами людини.

Серед них пріоритетне місце займає закріплення та гарантування права на освіту. Нові вектори розвитку країн (із наданням освіті важливого значення) посилюють необхідність дослідження права на освіту як в міжнародній, так і в національній площині.

Освіту, слід вважати рушійною силою еволюції нашого суспільства. Про це досить вдало зауважує Р. Ковальчук, стверджуючи, що в сучасному глобалізованому й інформатизованому світі освіта стає вирішальним чинни-

ком суспільного прогресу і національної безпеки, важливою складовою повного розвитку людської особистості, збільшення поваги до прав і свобод людини [1, с. 292].

Погоджуємося з думкою науковця та констатуємо той факт, що сьогодні без необхідної освіти людина не зможе забезпечити собі належних умов життя, а також всебічно реалізуватись як особистість, котра цілковито усвідомлює свій державно-правовий статус та здатна захищати свої права в разі їх порушення. Це ще раз доводить важливість права на освіту в реаліях сучасної дійсності.

Потрібно наголосити на тому, що право на освіту – це позитивне право, адже воно породжує своїм існуванням позитивні обов'язки держави.

До них варто віднести: підтримку мережі дошкільних навчальних закладів, системи середніх шкіл, професійно-технічної та вищої освіти, системи підвищення кваліфікації, післядипломної освіти; гарантії рівних можливостей розвитку державних і приватних навчальних закладів; гарантії недопущення зниження рівня викладання у приватних навчальних закладах у порівнянні із державними; гарантії отримання безоплатної середньої освіти у державних навчальних закладах; надання стипендій і пільг учням і студентам; гарантії рівного доступу та отримання безоплатної освіти у державних вищих навчальних закладах на конкурсній основі; право національних меншин розвивати систему національної освіти у державних і комунальних навчальних закладах тощо [2, с. 289-290].

Не слід забувати про те, що право на освіту належить до культурних прав, а його вагомим наповненням у згаданому вище контексті є сприяння духовному та інтелектуальному розвитку особи.

Тому варто погодитися із М. Мацькевичем, який, досліджуючи культурні права та свободи людини і громадянина, наголошує на їх соціальній цінності, стверджує, що все це знаходить свій вираз у різних сферах суспільного життя: економічній, політичній, ідеологічній, юридичній, а також визначає їх особистісну цінність [3, с. 210-211].

Саме усвідомлення важливості культурних прав громадян, у тому числі права на освіту, обумовило їх закріплення на міжнародному та національному рівнях. Серед числа відомих та досить вагомих міжнародних джерел закріплення фундаментальних прав і свобод людини і громадянина є Загальна декларація прав людини, яку у світовій практиці не можна не відмітити як першооснову вказаного вище явища.

Так, у статті 26 Загальної декларації прав людини регламентовано право кожної людини на освіту. Тут було визначено, що освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод; повинна сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі поміж народами, расовими або релігійними групами, повинна сприяти діяльності Організації Об'єднаних Націй по підтриманню миру тощо [4].

Сьогодні право на освіту також регулюється низкою інших міжнарод-

них договорів. Досить змістовно розкриває вказане питання Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права ООН від 16.12.1966 р. Так, стаття 13 Пакту визначила, що держави, які визнали положення даного документу, одночасно визнають право кожної людини на освіту. Також з його змісту випливає те, що освіта повинна бути скерована на забезпечення загального блага. Разом з цим, Пакт встановив обов'язки до держав щодо забезпечення реалізації права на освіту тощо [5].

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що право на освіту є невід'ємним правом людини. Хочемо наголосити на тому, що воно своїм сутнісним призначенням покликане сприяти духовному, інтелектуальному розвитку особи. Узагальнюючи міжнародний та національний досвід регламентації права на освіту, можна визначити, що освіта й, відповідно, право на освіту – це не лише складова забезпечення внутрішнього особистісного розвитку особи, але й чинник суспільного прогресу. Також право на освіту знайшло своє закріплення і в міжнародній, і в національній площині як одне з культурних прав.

Використані джерела:

1. Ковальчук Р.Л. Право на освіту як одне з конституційних прав громадян України [Електронний ресурс] / Р.Л. Ковальчук // Університетські наукові записки. – 2011. – № 3. – С. 292–298. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Unz/2011_3/47.pdf.
2. Мала енциклопедія конституційного права / За заг. ред. проф. Ю.Л. Бошицького ; Київський університет права НАН України. – К. : Кондор-Видавництво, 2012. – 462 с.
3. Мацькевич М. Культурні права та свободи людини і громадянина в Україні: ціннісно-правовий аспект / М. Мацькевич // Право України. – 2011. – № 9. – С. 208–213.
4. Загальна декларація прав людини : міжнародний документ від 10.12.1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права ООН від 16.12.1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042.